

Alþýðusamband Íslands

Ágætu félagar, góðir gestir, velkomin til 41. þings ASÍ.

Uppskriftin að góðu samfélagi er í sjálfu sér ekki flókin. Gott samfélag er samfélag fyrir alla, byggt á jöfnuði og jöfnum tækifærum, frjálsum einstaklingum, velferð, virðingu og samstarfi.

Verkefni verkalyðshreyfingarinnar hefur verið frá upphafi, að berjast fyrir mannsæmandi launum og réttindum launafólks á vinnumarkaði. Hlutverk verkalyðshreyfingarinnar hefur einnig verið að taka þátt í því að skapa samfélag jafnréttis og jafnra tækifæra. Samfélag þar sem virðing er borin fyrir einstaklingnum, þar sem allir búa við góð lífskjör. Með öðrum orðum þá hefur barátta okkar ætíð verið barátta fyrir samfélagi fyrir alla.

Í dag erum það við sem hér erum saman komin, fulltrúar 100.000 félagsmanna Alþýðusambandsins, sem hefjum kyndil þessarar baráttu á loft. Það er okkar ábyrgð að sameinast um framtíðarsýn byggða á hugsjónum verkalyðshreyfingarinnar og ákveða næstu skref í baráttunni fyrir hagsmunum launafólks.

Árangur af starfi verkalyðshreyfingarinnar byggir á því, að setja hagsmuni launafólks og almennings alltaf í öndvegi. Það gildir þegar vel árar og uppgangur er í samfélaginu og tækifæri eru til að sækja fram til nýrra sigra. Það gildir líka á tímum stöðnunar og samdráttar þegar mestu skiptir að verja þann árangur sem náðst hefur. Og það gildir svo sannarlega hvort heldur hér eru við völd hægri eða vinstri stjórnir. Það er einfaldlega okkar hlutverk og okkar ábyrgð, til þess eru samtök launafólks.

Stundum höfum við þurft að beita afli samstöðunnar til að tryggja hagsmuni og bæta kjör félagsmanna okkar. Á öðrum tímum hefur okkur tekist að bæta hag vinnandi fólks, atvinnulausra, aldraðra, öryrkja og ungra með samstarfi við stjórnvöld og samtök atvinnurekenda.

Um það vitna þeir áfangar sem við höfum náð og afrek sem við höfum unnið og félagar okkar búa að og njóta alla daga, oft án þess að gera sér grein fyrir uppruna þeirra.

Höfum það því hugfast að kjör og marghátuð réttindi launafólks féllu ekki af himnum ofan heldur urðu þau til vegna baráttu verkalýðshreyfingarinnar. Þannig urðu almannatryggingar til. Það sama á við um atvinnuleysistryggingar, félagslegt húsnæði, veikindarétt, sjúkrasjóði og lífeyrisréttindi almenns launafólks. Það á einnig við um fæðingar- og foreldraorlofið og tækifæri launafólks til endur- og símenntunar. Og öllum er í fersku minni að það á við um stofnun VIRK sem styður þá félagsmenn okkar sem horfið hafa af vinnumarkaði vegna slysa. Í stuttu máli kennir sagan okkur, að allir helstu sigrar í uppbyggingu velferðarsamfélags á Íslandi eru til komnir vegna baráttu verkalýðshreyfingarinnar fyrir fólkið sitt. Stundum með átökum á vinnumarkaði og stundum með kjarasamningum og samkomulagi við stjórnvöld og atvinnurekendur.

Aukinn kaupmáttur og bætt lífskjör hafa aldrei orðið til af sjálfu sér. Hér gegna samtök launafólks lykilhlutverki. Reynsla félaga okkar á Norðurlöndunum sýnir, að skynsamleg stefnumörkun á vinnumarkaði, skynsamleg og ábyrg efnahagsstefna, samstarf um sókn á grundvelli aukinna tækifæra, sátt um velferð og aukin jöfnuð eru þau tæki sem best tryggja hagsmuni launafólks, almennings, fyrirtækja og samfélagsins í heild.

Okkur tókst með miklu átaki og samstarfi við stjórnvöld og atvinnurekendur að auka kaupmátt launafólks á síðasta áratug síðustu aldar og í upphafi þessarar.

Með áherslu á stöðugleika og aukið frelsi í verslun og viðskiptum tókst að auka framlegð í atvinnulífinu og skipta henni milli launafólks í kjarasamningum, samneyslunnar í formi skattheimtu og atvinnurekenda í formi arðs og nýrra fjárfestinga. Óaðskiljanlegur hluti þessarar stefnu var réttlátari tekjuskipting, skattkerfi sem jafnar kjörin og velferðarkerfi sem leggur grunn að öryggi í afkomu og þjónustu fyrir þá sem þurfa á stuðningi að halda.

Okkur tókst að tryggja stöðugleika í efnahagslífinu þar sem allir lögðu sitt af mörkum og allir nutu góðs af. Þetta tókst eftir langt tímabil átaka, óðaverðbólgu og óstöðugleika. Samkomulagið var kallað Þjóðarsátt

einfaldlega vegna þess að um hana náðist rík og djúpstæð samstaða og skilningur allra lykilaðila um mikilvægi þess að viðhalda henni og endurnýja.

Á árunum fyrir hrun mátti öllum vera ljóst hvert stefndi í efnahagslífi þjóðarinnar. Verkalýðshreyfingin varði við. Hún hvatti til samstöðu um önnur gildi sem sótt voru í grundvöll hins norræna samfélagsmódelis. Því miður reyndist ekki vilji til þess að fara leið skynseminnar. Þess í stað var sáttin um tekjuskiptinguna og tekjujöfnunina rofin, stöðugleikanum var fórnað á altari ofpenslu og ofsagræðgi, innviðir velferðarkerfisins veiktir og samfélagið allt svipt möguleikum til þess að mæta þeirri miklu vá sem alþjóðleg fjármálakreppa þýddi fyrir efnahag heimila, fyrirtækja og ríkissjóðs. Allt kom fyrir ekki og stjórnmalakerfið missti algjörlega tök á málinu árið 2008.

Í hruninu tapaði launafólk fjórðungi af kaupmætti ráðstöfunartekna sinna, auk þess sem þúsundir máttu þola atvinnuleysi og óásættanlega hækkun skulda vegna gengishruns og verðbólgu. Tekjur okkar og eignir voru einfaldlega hirtar og færðar öðrum á silfurfati!

En hruninu fylgdi líka andblær nýrra vona. Okkur tókst sem þjóð að standa saman þegar brimskafarnir skullu á okkur. Sem ábyrg verkalýðshreyfing tókum við höndum saman með stjórnvöldum og atvinnurekendum til þess að verja störf sem flestra félaga okkar, auka réttindi atvinnuleitenda, auka verulega framlög til virkra vinnumarkaðsaðgerða og tækifæri til menntunar, verja eftir föngum velferðarkerfið og tryggja verulegt fjármagn til þess að skapa hér aukin tækifæri til framkvæmda og atvinnusköpunar. Að kröfu verkalýðshreyfingarinnar var lögð sérstök áhersla á að verja kjör þeirra lægst launuðu í samfélaginu. Og það tókst.

Verkalýðshreyfingin gekk einhuga til þessa samstarfs, minnug þess að örlög okkar eru samofin örlögum þess samfélags sem við búum í. Ég er ekki í nokkrum vafa um, að lykilforsenda þess að félagsmenn okkar féllust á þessa leið var annars vegar sú, að byrðum þessara erfiðu aðgerða var skipt réttlátlega, þar sem þeir efnameiri báru meiri byrðar og viðkvæmustu þáttum velferðar- og menntakerfisins var hlíft. Og hins vegar var lögð þung áhersla á að auka tekjur og atvinnu almennings með auknum fjárfestingum – að skapa félögum okkar tækifæri til að vinna sig út úr vandanum. Þó fyrri ríkisstjórn hafi um margt hunsað þennan síðari þátt aðgerðanna, er enginn vafi á því að þessar áherslur leiddu til þess að hér voru hjól

atvinnulífsins tekin að snúast fyrir en hjá flestum öðrum vestrænum þjóðum sem illa fóru út úr efnahagskreppunni.

Í gegnum þetta allt stóð verkalýðshreyfingin við sinn hlut, en því miður verður ekki það sama sagt um aðra aðila samstarfsins.

Í aðdraganda kjarasamninga í lok ársins 2013 vorum við ekki fullviss um það hvort ná mætti sátt um stöðugleika, minnkandi misrétti, réttlátari tekjuskiptingu, aukinn kaupmátt og endurreisn velferðarkerfisins.

Ný ríkisstjórn hafði þá með sínu fyrsta fjárlagafrumvarpi, boðað ýmsar aðgerðir á sviði velferðar og skattamála sem ljóst var að engin sátt yrði um. Þrátt fyrir það vildum við freista þess að fara leið stöðugleika og samstarfs að norrænni fyrirmynd. Þannig brugðumst við, við ákalli félagsmanna aðildarsamtaka okkar sem í ályktunum þinga og í viðhorfskönnunum lögðu mikla áherslu á stöðugleika.

Við verðum að vera mjög ákveðin í þeirri kröfu okkar á atvinnurekendur og stjórnvöld, að til þess að hægt sé að ná samstöðu um efnahagslegan stöðugleika verður einnig að vera sátt um tekjuskiptinguna og hlutverk skattkerfisins í að jafna kjörin.

Það verður að vera sátt um velferðarkerfið, að allir geti treyst á að heilbrigðiskerfið sinni þörfum þeirra ef veikindi eða slys ber að höndum.

Það þarf að vera sátt um afkomuöryggi við atvinnumissi eða alvarleg áföll, um menntun barna okkar og að næg tækifæri séu til endurmenntunar til að standast síbreytilegar kröfur atvinnulífsins.

Við verðum að geta treyst því að tekjur okkar og eignir verði ekki gerðar upptækar með gengisfellingu krónunnar og að eigendur fyrirtækja hirði ekki afrakstur vinnu okkar með því að tæma fyrirtækin og skilja skelina eftir tóma. Við verðum að geta treyst því að svört atvinnustarfsemi og kennitöluflakk sé ekki liðið í okkar samfélagi.

Í aðdraganda samninganna settum við fram ýmsar kröfur og forsendur fyrir slíkri sátt, bæði gagnvart atvinnurekendum, félögum okkar í öðrum samtökum launafólks og síðast en ekki síst gagnvart stjórnvöldum.

En ágætu félagar.

Þeir samningar sem tókust við þessar aðstæður í árslok 2013 voru ekki neinir óskasamningar. Með þeim gerðum við 12 mánaða vopnahlé í formi aðfararsamnings til að undirbúa þá samninga sem við vildum að næðust á árinu 2014. Kjarasamninga sem tryggja áttu launafólki aukinn hlut af þjóðarkökunni, aukin kaupmátt, aukin jöfnuð og sátt um velferðarkerfið. Með öðrum orðum samninga og sátt um efnahagslegan stöðugleika og félagslega framför að norrænni fyrirmynd.

Í upphafi ársins 2014 greiddu síðan félagsmenn okkar atkvæði um samningana og stór hluti þeirra hafnaði þeim. Sú niðurstaða staðfesti að mikil tortryggni og efasemdir voru um leiðina, bæði gagnvart ríkisstjórninni og atvinnurekendum.

Í ljós hafði komið, að samstarfsaðilar okkar voru ekki traustsins verðir. Blekið var vart þornað á samningnum eða atkvæðagreiðslum lokið þegar vanefndir ríkisstjórnarinnar hófust.

Þrátt fyrir fyrirheit um hækkaði ríkið þjónustu sína á ýmsum sviðum á meðan átakið *Við hækkingum ekki*, sem verkalýðshreyfingin átti frumkvæði að, hélt aftur af verðhækkunum hjá fjölmörgum fyrirtækjum og sveitarfélögum.

Þegar aðildarsamtök ASÍ og BSRB höfðu gengið til samninga um þessa tilraun til að ná stöðugleika snéru ríkisvaldið og sveitarfélögin við blaðinu og sömdu um launahækkunar við aðra hópa sem voru langt umfram það sem almennt launafólk hafði fengið. Til varð ný launastefna fyrir háskólamenn og kennara sem að sjálfsögðu mótaði nýjan farveg fyrir þá samninga sem fylgdu í kjölfarið.

Það er alveg ljóst að aðildarsamtök ASÍ munu ekki una því að launafólki sé mismunað með þessum hætti. Það verður ekki þannig að almennt launafólk beri eitt ábyrgð á stöðugleika og lágri verðbólgu, á meðan aðrir sækja sér aukinn kaupmátt umfram aðra með meiri launahækkunum.

Ljóst má vera að þær launahækkunar verða ekki fjármagnaðar öðru vísi en með hærra verðlagi, hærri gjaldskrá, hærri sköttum eða minni velferðarþjónustu á næstu misserum. Og það er almennt launafólk sem ber skaðann.

Ekki bætti úr skák þegar í ljós kom, að stjórnendur stærstu fyrirtækjanna í landinu höfðu skammtað sér umtalstalsvert meiri launahækkanir en þeir töldu forsvaranlegt að semja um við starfsmenn sína. Jafnframt linnir ekki fréttum af metaftöku fyrirtækja í flestum greinum og ótrúlegum arðsgreiðslur til hluthafa margra fyrirtækja.

Þetta ástand gengur þvert gegn kröfu okkar um samfélag fyrir alla. Samfélag þar sem allir deila byrðum, þar sem allir deila ábata og þar sem þeir lakast settu eru ætíð varðir.

Ágætu félagar,

Félagsmenn ASÍ vildu að fenginni reynslu eftir þjóðarsáttina og að norrænni fyrirmynd leggja grunn að nýrri sátt um nýjar leiðir, bætt lífsskjör og aukin jöfnuð. En því miður vantar framtíðarsýn og vilja stjórnvalda og samstöðu aðila vinnumarkaðarins til þess að svo geti orðið.

Þrátt fyrir að okkur hafi tekist að kveða niður verðbólguna a.m.k. tímabundið, þá bendir allt til þess að sú tilraun sem gerð var með samningunum í desember 2013 hafi mistekist. Í stað þess að uppskera eins og sáð var til, stöndum við frammi fyrir erfiðum ákvörðunum og breyttri samningsstöðu.

Vaxandi misskipting og aðför að velferðarkerfinu hefur fært samskipti á vinnumarkaði aftur um nokkra áratugi, aftur til þess tíma þar sem djúpstæður ágreiningur var bæði um skiptingu kökunnar og um leiðir fram á við.

Við verðum jafnframt að gera okkur grein fyrir því, að ef hvorki er í boði traust eða sátt um það samfélag, sem við viljum byggja upp, samfélag fyrir alla, byggt á jöfnuði og jöfnum tækifærum, þar sem kjarasamningar eru einn af hornsteinum, þá þarf annað og meira til en huggulega fundi með stjórnvöldum, sem fram til þessa hafa lagt sig fram um að sniðganga kröfur verkalýðshreyfingarinnar og svíkja fyrirheit sín.

Það er alveg ljóst að í komandi kjarasamingum verður að leiðrétta kjör félagsmanna ASÍ til jafns við aðra. Það er krafa félaga okkar.

En það er einnig ljóst að það verður engin sátt um efnahagslegan stöðugleika ef hann á að byggja á vaxandi misskiptingu og fátækt og stöðugt veikari innviðum velferðarkerfisins.

Það verður engin sátt við verkalýðshreyfinguna þegar ráðist er að lífeyrisréttindum okkar, réttindum atvinnuleitenda eða skorið á tækifæri til endurkomu til vinnu eftir veikindi og slys.

Nú er einfaldlega komið nóg. Það er ljóst að ríkisstjórnin er fyrir ríka fólkið og verkalýðshreyfingin verður að beita afli sínu til að forða því að Ísland framtíðarinnar verði land misskiptingar og glataðra tækifæra. Land þar sem fyrirtækjum og efnafólki eru hyglað á kostnað alls almennings.

Það er ekki samfélag fyrir alla. Það er ekki velferðarsamfélag.

Skilaboð miðstjórnar ASÍ og aðildarfélaganna til ríkisstjórnarinnar vegna fjárlagafrumvarpsins fyrir næsta ár hafa verið mjög skýr – það skapar engan viðræðugrundvöll.

Þau vinnubrögð sem nú eru viðhöfð ganga ekki. Við ætlum ekki að fara að semja aftur um hluti sem við erum löngu búin að semja um og skilaboð okkar eru einföld: Aðförinni að kjörnum, velferðarkerfinu og réttindum launafólks verður að linna ef einhver áhugi er á frekari samstarfi við verkalýðshreyfinguna.

Við mótmælum aukinni skattlagningu og álögum á matvæli og orku til almennings sem koma mun hart niður á launafólki og þeim sem lökust hafa kjörin.

Það er ekki nóg fyrir félags- og húsnæðismálaráðherra að boða nýtt húsnæðiskerfi, ef hvorki eru nægjanlegir fjármunir til að tryggja húsnæðisöryggi fyrir láglaunafólk eða sanngjarnan húsnæðiskostnað fyrir almenning.

Það gengur ekki að stjórnvöld segist vilja veg menntunar sem mestan í okkar samfélagi og þá sérstaklega verk- og starfsmenntunar, en skerði um leið möguleika fólks til að sækja sér slíka menntun.

Það dugur ekki stjórnvöldum að segjast auka velferð í orði, þegar niðurskurðurinn og aukin kostnaðarpáttaka blasir við þeim sem nota þurfa heilbrigðis- og velferðarkerfið.

Á sama tíma er fyrirtækjum og auðmönnum færðir tugir milljarða árlega með lækkun á tekjuskatti, afnámi auðlegðarskattsins og lækkun á auðlindaskatti.

Stjórnvöld og atvinnurekendur verða að endurvinna traust launafólks og verkalýðshreyfingarinnar. Til þess þarf einlæga samræðu og efndir fyrri fyrirheita og til þess þarf sameiginlega framtíðarsýn um að samfélagið sé fyrir alla en ekki bara suma. Þannig og einungis þannig getur myndast grundvöllur fyrir samstillt átak stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins til þess að snúa við þeirri þróun sem við blasir.

Þess vegna er það svo mikilvægt - góðir félagar - að við skerpum áherslur okkar hér á þessu þingi. Þannig leggjum við grunninn að starfinu á næstu misserum.

Alþýðusambandið hefur alltaf verið tilbúið til þess að finna sanngjarnar og réttlátar lausnir og til þess að leiða erfið deilumál til lykta með kjarasamningum og sátt.

Það er okkar stefna að víðtækur félagslegur og efnahagslegur stöðugleiki sé besta og vísasta leiðin til þess að byggja upp lífskjör og jöfnuð hér á landi eins og best gerist – til þess að byggja upp samfélag fyrir alla.

En ágætu félagar. Það er ljóst að það hefur ekki tekist að mynda breiða samstöðu um þessa leið. Framganga stjórnvalda og sinnuleysi við að leggja slíkri leið nauðsynlegan grunn í formi réttlátrar tekjuskiptingar og eflingar velferðar- og menntakerfis og krafa atvinnurekenda um að rýra enn frekar hag launafólks með kröfu um gengisfellingu íslensku krónunnar segir okkur að þessir aðilar kjósa átök þegar friður er í boði.

Við slíkar aðstæður er mikilvægt að við mótum okkur skýra stefnu um hvernig við viljum bregðast við þegar enga sátt er að hafa. Eins og ég sagði áðan minna samskipti aðila um margt á þær aðstæður sem voru uppi áratuginn fyrir gerð þjóðarsáttarsamninganna. Það er langt síðan verkalýðshreyfingin hefur staðið frammi fyrir slíkum aðstæðum og það er afar mikilvægt að við ræðum það hér á þessu þingi hvernig við eigum að bregðast við og hvaða leiðsögn og hvatningu við beinum til aðildarsamtaka okkar.

Að lokum þetta ágætu félagar.

Aðstæður launafólks kalla á meiri samstöðu og nánara samráð milli aðildarsamtaka okkar um stefnu og leiðir en við höfum séð um áratuga skeið og ég ligg ekki á þeirri skoðun minni, að gagnaðilar okkar, atvinnurekendur og ríkisstjórn, treysta því að samstaða okkar muni breyta og að okkur muni ekki takast að bregðast við þeirri flóknu stöðu sem við erum í.

Við þessar aðstæður er alveg ljóst að við sem verkalýðshreyfing og við sem félagsmenn hennar og talsmenn, verðum að vera tilbúin til þess að að standa vaktina saman því sundruð föllum við. Höfum það hugfast að í samstöðunni felst mesti styrkur verkalýðshreyfingarinnar. Það er þannig og einungis þannig sem við getum hrundið þeirri aðför sem nú er gerð að stöðu, kjörum og réttindum félagsmanna Alþýðusambands Íslands.

Hafi einhvern tímann verið þörf á samstöðu innan verkalýðshreyfingarinnar er það nú – ég segi 41.þing ASÍ sett og óska okkur öllum velfarnaðar í störfum.